

Mierzecki, Roman

Działalność Sekcji Historii Chemii Polskiego Towarzystwa Chemicznego w latach 1977-1988

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 37/3, 157-167

1992

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Działalność Sekcji Historii Chemii Polskiego Towarzystwa Chemicznego w latach 1977–1988

Historia chemii ma w Polsce dość dawną, choć niezbyt bogatą tradycję. Krótkie wzmianki historyczne znajdują się w wielu XIX-wiecznych podręcznikach polskich, jednak pierwsze obszerniejsze opracowania pojawiły się dopiero na początku XX wieku (Józef Bieliński, Ludwik Bruner, Mieczysław Centnerszwer, Władysław Leppert). W okresie międzywojennym najwybitniejszym historykiem chemii w Polsce i autorem wielu opracowań biograficznych był Jan Zawidzki. Po II Wojnie Światowej badania z dziedziny historii chemii podejmuje profesor UMCS Włodzimierz Hubicki, który współpracuje z Instytutem Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, a także Wiktor Lampe, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, oraz doc. Roman Bugaj, którego zainteresowania koncentrują się wokół alchemii i postaci Michała Sędziwoja.

Aby kontynuować tę tradycję, po śmierci prof. Hubickiego Prezydium Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Chemicznego (PTCh) postanowiło w 1977 roku powołać do życia Sekcję Historii Chemii, która mogłaby inicjować i kierować działaniami związanymi z historią chemii, zwłaszcza chemii w Polsce, a także reprezentować Towarzystwo w organizacjach krajowych, zagranicznych i międzynarodowych zajmujących się historią nauki. Na pierwszego przewodniczącego Sekcji powołany został przez Zarząd Główny PTCh prof. dr Zdzisław Wojtaszek (Uniwersytet Jagielloński), który do Zarządu Sekcji zaprosił doc. dr hab. Romana Mierzeckiego (Uniwersytet Warszawski) jako zastępcę przewodniczącego, dra Andrzeja Lewensztama (Uniwersytet Warszawski) jako sekretarza oraz dra Stefana Zameckiego (IHNOiT PAN) jako członka Zarządu. Po śmierci profesora Wojtaszka w dniu 23 lipca 1980 roku kierownictwo Sekcji objął doc. R. Mierzecki początkowo jako p.o. przewodniczącego, a od 1982 r. po przeprowadzonych korespondencyjnie wyborach jako przewodniczący Zarządu. W skład nowego Zarządu

wchodzili: prof. dr hab. Iwo Pollo (Politechnika Lubelska) jako wiceprzewodniczący, mgr Mirosław Puchnarewicz (Muzeum M. Skłodowskiej-Curie) jako sekretarz i dr Anna Galska-Krajewska (Uniwersytet Warszawski) jako członek Zarządu. W dniu 22 maja 1986 roku Walne Zebranie Sekcji, które odbyło się w trakcie II Szkoły Historii Chemii w Karpaczu wybrało nowy zarząd w składzie: prof. dr hab. Roman Mierzecki — przewodniczący, prof. dr hab. Rajmund Sołowiec (Politechnika Łódzka) wiceprzewodniczący i doc. dr hab. Krystyna Kabzińska (Muzeum M. Skłodowskiej-Curie) — sekretarz.

W odpowiedzi na ankietę rozesłaną do wszystkich członków Towarzystwa do Sekcji przystąpiło początkowo ok. 50 osób. W wyniku działalności Sekcji w następnych latach liczba ta wzrosła do ok. 75 osób. Trzeba jednak zaznaczyć, że wśród członków Sekcji nie ma teraz nikogo zajmującego się zawodowo historią chemii (doc. dr S. Zamecki, jedyny profesjonalny historyk chemii w Polsce wycofał po kilku latach swe członkostwo z PTCh i z Sekcji). Około 25 osób, pracowników wyższej uczelni zajmuje się głównie pracami badawczymi w różnych gałęziach chemii, a tylko jako amatorzy przygotowują opracowania poszczególnych zagadnień historycznych, będących przedmiotem ich zainteresowań. Resztę członków Sekcji scharakteryzować można jako sympatyków, którzy rozumieją potrzebę rozwoju badań historycznych, lecz zbyt pochłonięci innymi sprawami nie mogą czynnie włączyć się do prac nad historią chemii.

Już pierwszy Zarząd Sekcji w 1978 roku akceptując cele, którymi kierowało się Prezydium Zarządu Głównego przy powoływaniu Sekcji, wysunął następujące problemy, które wymagały badań prowadzących do syntetycznego ujęcia i przyszłych publikacji: 1) Historia chemii w Polsce, 2) Karol Olszewski — życie i działalność, 3) Chemia i alchemia w Polsce w dobie Odrodzenia, 4) Narodziny nowoczesnej chemii w Polsce, 5) Dwieście lat chemii na Uniwersytecie Jagiellońskim, 6) Historia polskiego słownictwa chemicznego, 7) Chemia (nauka i nauczanie) w Polsce w latach okupacji.

Wobec scharakteryzowanego powyżej składu członków Sekcji, wykonanie wymienionych planów mogło być tylko inicjowane przez Sekcję, bowiem ich wykonanie wymaga współdziałania większej liczby chemików polskich. Tak więc prof. Wojtaszek był inicjatorem i współautorem pracy zbiorowej o Karolu Olszewskim. Prof. Wojtaszek był również inicjatorem obchodów 200-lecia chemii w Uniwersytecie Jagiellońskim, które zorganizował Wydział Chemii tego Uniwersytetu w 1983 roku. W

obchodach tych wziął udział przedstawiciel Sekcji, doc. dr hab. Roman Mierzecki wygłaszając referat o działalności Emiliana Czyrniańskiego (1824 — 1888), profesora chemii UJ od roku 1851. Prof. Wojtaszek zorganizował w 1978 r. w Krakowie Sesję Naukową poświęconą Włodzimierzowi Hubickiemu oraz w tymże roku brał udział w zorganizowanej przez Komitet Nauk Chemicznych PAN Sesji Naukowej poświęconej działalności Wojciecha Świętosławskiego w 10-tą rocznicę śmierci.

W 1979 roku Sekcja wraz z Zakładem Historii Nauk Ścisłych IHNOiT PAN zorganizowała w siedzibie PTCh przy ul. Freta 16 w Warszawie I Sympozjum Historyków Chemii, w czasie którego wygłoszono 10 referatów. Materiały tego Sympozjum zostały opublikowane w zeszycie 25 serii C „Studiów i Materiałów z Dziejów Nauki Polskiej” w 1981 r.

Spośród wymienionych powyżej pierwotnych planów Sekcji zrealizowano w pewnym stopniu opracowanie historii polskiej terminologii chemicznej w latach 1800–1950.

W celu zebrania danych dotyczących rozwoju chemii w Polsce w ostatnich latach zwrócono się do 50 profesorów chemii uczelni polskich z prośbą o nadesłanie ich życiorysów naukowych. Niestety prośbę spełniło tylko 5 osób, których opracowania zostały przekazane Muzeum Marii Skłodowskiej–Curie w Warszawie.

Zarząd Sekcji na wniosek mgra M. Puchnarewicza podjął próbę opracowania bibliografii polskich publikacji z dziedziny historii chemii. Z opracowania takiego jednak zrezygnowano wobec niemożności skompletowania nieodzownego zespołu współpracowników. Podjęto też starania o wydanie zbiorowe publikacji Włodzimierza Hubickiego dotyczących historii chemii. Przygotowanie takiego dzieła, które miałyby objętość ok. 700 stron zostało jednak również zaniechane, tym razem ze względu na koszty wydawnicze. Z podobnych względów PWN odrzuciło propozycję Sekcji wydania antologii tłumaczeń klasycznych dzieł chemicznych.

Wobec trudności zebrania grup osób ze sobą współpracujących, Sekcja organizowała dorywczo zebrania, na których wygłaszane były referaty o charakterze mniej lub bardziej popularnonaukowym. W 1987 roku swoje wspomnienia z lat międzywojennych na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie i z pierwszych powojennych lat w Warszawie przedstawił prof. dr Wiktor Kemula, a prof. dr Tadeusz Urbański omówił historię badań nad nitrozwiązkami. Niestety w innych ośrodkach nie udało się skłonić nestorów polskiej chemii do opowiedzenia o swojej działalności. W tym samym roku doc. dr hab. Roman Mierzecki z okazji

50 rocznicy odkrycia zjawiska rozproszenia ramanowskiego, omówił rozwój tej dziedziny badań molekularnych.

W następnym roku rozpoczęto w Warszawie wykłady popularne z historii chemii, starając się nimi zainteresować młodzież szkolną z nie nadzwyczajnym zresztą skutkiem. Doc. dr hab. R. Mierzecki w dwu referatach omówił rozwój pojęcia pierwiastka chemicznego oraz rozwój pojęć energetyki chemicznej. W warunkach stanu wojennego przerwano organizowanie takich odczytów.

W roku akademickim 1983/84 odbyło się 5 referatów pod wspólnym tytułem *Wybitni chemicy polscy*. Doc. dr Roman Bugaj przedstawił sylwetkę Michała Sędziwoja, doc. dr hab. Roman Mierzecki — sylwetkę Jędrzeja Śniadeckiego, mgr Mirosław Puchnarewicz mówił o Marii Skłodowskiej–Curie, dr Elżbieta Szczepaniec–Cięciak (UJ) — o Karolu Olszewskim, a prof. dr Stefan Weychert przedstawił działalność Józefa Zawadzkiego jako wybitnego technologa. W tym samym roku w związku z przypadającą 150 rocznicą urodzin Dymitra Mendelejewa doc. dr Michalina Dąbkowska (UMCS) przedstawiła nieznanne przypuszczenie Mendelejewa istnienia dwitelluru–polonu. Audytorium na tych referatach było dość przypadkowe i wahało się w granicach 5 — 25 osób. W 1987 r. doc. dr M. Dąbkowska na sesji w Lublinie omówiła działalność Włodzimierza Hubickiego w dziedzinie historii chemii.

W latach 1980 i 1983 na kilku zebraniach Sekcji referowane były prace magisterskie prowadzone na Wydziale Chemii Uniwersytetu Warszawskiego na temat podręczników chemii J. Śniadeckiego i I. Fonberga (p. B. Szymańska), działalność Emiliana Czyrniańskiego (p. J. Kuryłowicz) oraz działalności profesorów chemii Uniwersytetu Warszawskiego z okresu międzywojennego: Kazimierza Jabłczyńskiego, Wiktora Lampego i Mieczysława Centnerszvera (p. p. M. Wójcika, B. Gromka, M. Karpińska).

Sekcja organizowała też odczyty gości zagranicznych, którzy przyjeżdżali do Warszawy na zaproszenie różnych instytucji. W 1983 r. dr. H. Remane (Lipsk) wygłosił referat o Wilhelmie Ostwaldzie i jego roli w tworzeniu chemii fizycznej. W 1985 roku prof. Józef Hurwic (Marsylia, członek Sekcji) omówił działalność naukową Kazimierza Fajansa w związku z 10-tą rocznicą śmierci, zaś w 1987 r. ten sam prelegent przedstawił wkład M. Skłodowskiej–Curie, E. Rutherforda i K. Fajansa w rozwój nauki o promieniotwórczości.

Dążąc do rozpowszechnienia wykładów historii chemii na wyższych uczelniach polskich, zwiększania liczby osób, które mogłyby prowadzić

takie wykłady oraz pogłębienia ich wiadomości, od 1984 roku Sekcja organizuje co dwa lata na przełomie maja i czerwca Szkoły Historii Chemii. Odbywają się one w Ośrodku Szkoleniowo–Wypoczynkowym Uniwersytetu Wrocławskiego w Karpaczu, a ich współorganizatorami są Instytut Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wydział Chemii Uniwersytetu Warszawskiego, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN (w 1986 i 1988 r.) oraz Sekcja Historii Chemii Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Chemicznego (SITPChem) (w 1988 r.). Szkoły trwają 4–5 dni i uczestniczy w nich 35 — 50 osób, przeważnie nauczycieli akademickich różnych uczelni polskich. W II i III Szkole brała też udział dr Soňa Strbánová z Czechosłowackiej Akademii Nauk. Spośród uczestników Szkoły, z reguły 20–25 osób wygłasza referaty związane z głównym tematem Szkoły.

Tematem wiodącym I Szkoły w 1984 roku był rozwój pojęć chemicznych przedstawiony przez doc. dr hab. R. Mierzeckiego (UW), a także przez prof. dr hab. R. Sołowiewicza (PŁ) oraz dr Wrocisławę Bergandy (UAM). Oprócz tego wygłoszono referaty poświęcone 200-leciu chemii na Uniwersytecie Jagiellońskim (dr M. Kluz i dr K. Łopata UJ), postaci Karola Olszewskiego (dr E. Szczepaniec–Cięciak UJ), postaci Józefa Markowskiego, profesora chemii UJ w latach 1810 — 1829 (dr J. Markowski, WSP Częstochowa), rozwojowi chemii koordynacyjnej (prof. dr D. Czakis–Sulikowska, PŁ), rozwojowi materiałów elektrodowych (mgr R. Dzik, PŚI), rozwojowi koncepcji struktury wody (doc. dr hab. K. Korzeniewski, WSP Słupsk), roli historii chemii w podręcznikach szkolnych (doc. dr Z. Matysiakowa, UGd), dydaktyce chemii w Polsce po II Wojnie Światowej (dr. N. Skinder, IKN–ODN Wrocław), historii Sekcji Dydaktycznej PTCh (dr A. Galska–Krajewska, UW), elementom historii chemii przy omawianiu związków węgla (dr J. Iwaszkiewicz–Nowak, UMK), zapowiedzi Mendelejewa istnienia dwitelluru–polonu (doc. dr M. Dąbkowska, UMCS). Zakres wykładów nt. rozwoju pojęć chemicznych pokrywał się z treścią wydanej przez PWN w 1985 i 1987 roku pracy R. Mierzeckiego pt. *Historyczny rozwój pojęć chemicznych* oraz wydanego w 1986 r. przez WNT podręcznika R. Sołowiewicza pt. *Rozwój podstawowych pojęć chemicznych*.

II Szkoła Historii Chemii (1986 r.) poświęcona była wpływowi rozwoju metod technologicznych i badawczych na rozwój chemii. Wygłoszone zostały następujące referaty:

prof. dr hab. R. Sołowiewicz (PŁ) — Rozwój wzajemnego oddziaływania chemii i technologii chemicznej,

- doc. dr M. Dąbkowska (UMCS) — Pradzieje najstarszych działów przemysłu na ziemiach polskich (górnictwo, wazelnictwo, hutnictwo),
- prof. dr hab. R. Sołoniewicz — Rozwój metod produkcji podstawowych substancji nieorganicznych,
- prof. dr hab. Iwo Pollo (Politechnika Lublin) — Zagadnienia z dziejów chemii plazmy,
- mgr Cz. Wronkowski (WSRT, Olsztyn) — Ignacy Mościcki — prekursor elektrotechnicznej metody wytwarzania kwasu azotowego,
- doc. dr K. Janio (PŁ) — Historia zastosowania wymiany jonowej,
- dr hab. E. Szczepaniec-Cięciak (UJ) — Technologia wodoru — przeszłość, teraźniejszość, przyszłość,
- mgr R. Dzik (PSI) — Rozwój technologii elektrochemicznego otrzymywania chloru i jego związków tlenowych,
- doc. dr hab. E. Zielińska (PW) — Rozwój technologii mineralnych materiałów wiążących gipsowych i wapiennych,
- doc. J. Ejsymont (UJ) — Zmiany technologii przerobu ropy naftowej w aspekcie historycznym,
- prof. dr W. Kisielow (Zakład Petro- i Karbochemii PAN) — Wkład Stanisława i Ewy Pilatów w rozwój petrochemii,
- doc. dr hab. K. Kabzińska (Muzeum M. Skłodowskiej-Curie) — Rozwój technologii cukrownictwa i rola w niej Kazimierza Smoleńskiego,
- dr S. Strbanova (CSAV, Praha) — Wpływ rozwoju przemysłu piwowarskiego na rozwój chemii,
- prof. dr hab. R. Mierzecki (UW) — Ogólne tendencje w historycznym rozwoju chemicznych metod technologicznych,
- prof. dr hab. R. Mierzecki — Wpływ rozwoju metod fizycznych na rozwój chemii,
- prof. dr hab. D. Czakis-Sulikowska (PŁ) — Historyczny zarys rozwoju chemii koordynacyjnej,
- dr W. Bergandy (UAM) — Zastosowanie praw i zasad chemii ilościowej do celów analitycznych,
- dr W. Bergandy — Zastosowanie analizy spektralnej do identyfikacji pierwiastków w II połowie XIX wieku,
- dr W. Bergandy — Krótka historia odkryć lantanowców,
- dr J. Morawiec (UWrocław) — Rozwój produkcji kwasu cytrynowego.

Pełne teksty prawie wszystkich powyższych referatów zostały opublikowane w tomie *Historyczny rozwój procesów technologicznych i wpływ metod badawczych na rozwój chemii* przez PTCh nakładem Ossolineum w 1988 r.

Tematem III Szkoły (1988 r.) był rozwój polskiego przemysłu chemicznego. Słuchacze wysłuchali następujących wykładów:

- doc. dr M. Dąbkowskiej (UMCS) — Wytwórnice potasu w dawnej Polsce,
- mgr inż. A. Wartalskiego (SITPChem) — Rozwój przemysłu kwasu siarkowego w Polsce,
- mgr inż. R. Dzika (PSI) — Rozwój przemysłu chlorowego w Polsce,
- mgr inż. F. Kruszki (SITPChem) — Rozwój przemysłu sodowego w Polsce,
- prof. dr hab. I. Pollo (Pol. Lublin) — Wytwarzanie tlenków azotu w Polsce w pierwszych dziesięcioleciach XX wieku,
- dr S. Strbanovej (CSAV, Praha) — Akademia Górnicza w Bańskiej Szczawnicy,
- dr J. Markowskiego (WSP, Częstochowa) — Działalność naukowo-techniczna prof. I. Mościckiego,
- prof. dr hab. J. Rucińskiego (PŁ) — Rozwój przemysłu gumowego w Polsce,
- prof. dr hab. J. Żurakowskiej-Orszagh (ITW) — Rozwój przemysłu tworzyw sztucznych w Polsce,
- mgr inż. K. Krukowskiej-Bondarzewskiej (SITPChem) — Rozwój przemysłu farmaceutycznego w Polsce,
- prof. dr hab. J. Szymanowskiego (Pol. Poznań) — Rozwój technologii wytwarzania proszków do prania w Polsce,
- doc. dr hab. E. Szczepaniec-Cięciak i mgr M. Kurdziel (UJ) — Rozwój produkcji cieczy kriogenicznych w Polsce,
- doc. dr hab. K. Kabzińskiej (Muzeum M. Skłodowskiej-Curie) — Organizacje środowiskowe chemików polskich na przełomie XIX i XX wieku i ich rola w rozwoju przemysłu chemicznego,
- dr W. Bergandy (UAM) — Odzwierciedlenie rozwoju przemysłu w Polsce w książce technicznej.

Ponadto w trakcie III Szkoły wygłoszono następujące referaty z związku z przypadającą w 1988 roku 150 rocznicą śmierci Jędrzeja Śniadeckiego i innymi rocznicami przypadającymi w roku poprzednim:

- prof. dr hab. R. Mierzecki (UW) — Jędrzej Śniadecki i jego uczniowie,
prof. dr hab. R. Sołoniewicz (PŁ) — Jędrzej Śniadecki jako chemik-analityk,
prof. dr hab. R. Mierzecki — 200 lat nowoczesnej terminologii chemicznej,
dr D. Sobczyńska (UAM) — Wilhelm Ostwald jako filozof, historyk nauki i jej reformator; w 100-lecie powstania chemii fizycznej.

Sekcja zamierza w 1990 r. zorganizować IV Szkołę, której tematem ma być rozwój badań chemicznych w różnych ośrodkach naukowych w Polsce. Byłaby to częściowa realizacja jednego z punktów planu działania Sekcji z 1978 r.

Badanie rozwoju szkół naukowych budzi obecnie zainteresowanie w wielu ośrodkach zajmujących się historią nauki. Badania takie zaleca Komitet Historii Nauki i Techniki Polskiej Akademii Nauk. Jest to również główny temat badań Instytutu Historii Medycyny i Przyrodoznawstwa Uniwersytetu Fryderyka Schillera w Jenie, kierowanego przez chemika, prof. dra Rüdigera Stoltza.

W organizowanych w 1986 i 1987 roku sympozjach naukowych Grupy Roboczej Historii Chemii Towarzystwa Chemicznego NRD brał udział przedstawiciel Sekcji z referatami o Emilianie Czyrniańskim oraz o formowaniu się polskiej terminologii chemicznej.

Kontakty Sekcji Historii Chemii PTCh z Towarzystwem Chemicznym NRD sięgają jeszcze 1980 r., gdy na zebraniu tego Towarzystwa prof. dr Z. Wojtaszek przedstawił odczyt pt. *Z dziejów kontaktów naukowych chemików niemieckich z Uniwersytetem Jagiellońskim*.

Delegacja Sekcji wzięła udział również w Sympozjum czeskich historyków chemii w 1982 r. w Lidicach. W trakcie tego Sympozjum doc. dr hab. R. Mierzecki przeprowadził analizę treści emblematów dawnych filozofów i chemików zawartych w zbiorze Daniela Myliususa i wydanego w 1625 r. z niemieckim tłumaczeniem sentencji pióra praskiego alchemika Stolziusa von Stolzenberga. Mgr M. Puchnarewicz omówił działalność Polskiego Towarzystwa Chemicznego oraz Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie na polu historii chemii. Kontakty z zagranicznymi Grupami Roboczymi historyków chemii ułatwiają wymianę i uzyskiwanie materiałów źródłowych z bibliotek różnych krajów.

Największe znaczenie wśród kontaktów zagranicznych Sekcji ma jej uczestnictwo w Grupie Roboczej Historii Chemii Federacji Europejskich

Towarzystw Chemicznych. Grupa ta odbywa coroczne zebrania w różnych miastach Europy, na których omawiane są wspólne działania i przeprowadzana jest wymiana doświadczeń. Ostatni raz brał jednak udział w takim zebraniu w 1980 r. prof. dr Z. Wojtaszek, bowiem ani PTCh ani też PAN nie mogły ze względów oszczędnościowych wysłać delegata na takie zebrania (prof. Wojtaszek brał udział jako dyrektor Instytutu Chemii UJ). Sekcja więc pozostaje z przewodniczącymi grupy, którymi był prof. dr F. Szabadvary (Węgry) a obecnie jest prof. dr J. W. Spronsen (Holandia), tylko w kontakcie korespondencyjnym.

Sekcja współpracuje również z krajowymi organizacjami zajmującymi się historią nauki. Reprezentowana jest w Komitecie Historii Nauki i Techniki Polskiej Akademii Nauk i bierze czynny udział w jego Komisji ds. Nauczania Historii Nauki, zwłaszcza w Grupie Roboczej Nauczania Historii Nauk Ścisłych. Grupa ta dąży do wprowadzenia nauczania historii poszczególnych dyscyplin do programów szkół wyższych, starając się przełamać opory zarówno władz, jak i środowiska naukowego. Niektórzy uczestnicy Szkół Historii Chemii starają się wprowadzić takie wykłady w swych macierzystych uczelniach z miernym zresztą powodzeniem. Z inicjatywy wspomnianej Grupy Sekcja drogą korespondencyjną zorganizowała „bank wykładowców historii chemii”, którzy mogliby prowadzić takie wykłady w ośrodkach nie dysponujących odpowiednią kadrą nauczającą, jednak bez odzewu ze strony ewentualnych „pracodawców”.

Niektórzy członkowie Sekcji biorą też udział w zebraniach naukowych Zakładów Historii Nauk Ścisłych oraz Historii Farmacji Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN. W 1980 r. dr S. Zamecki brał też udział w Sesji Instytutu Filozofii Politechniki Gdańskiej i wygłosił na niej referat nt. powstania termochemii, a także wzbogacił Sesję Instytutu Kształcenia Nauczycieli w Warszawie odczytem o klasyfikacji pierwiastków chemicznych.

Jak już była mowa, Sekcja współpracuje z analogiczną Sekcją Historii Chemii Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Chemicznego, a w ramach samego Polskiego Towarzystwa Chemicznego z innymi jego agendami, przede wszystkim z Muzeum Marii Skłodowskiej–Curie oraz z Biblioteką Towarzystwa, a także z Sekcją Dydaktyczną. Na zebraniach organizowanych przez tę Sekcję w Warszawie i Szkołach Dydaktycznych w Karpaczu wygłaszane są przez przedstawiciela Sekcji Historii Chemii referaty związane z różnymi zagadnieniami historii che-

mii (łącznie 5 referatów). Również na terenie Poznania dr W. Bergandy utrzymuje z ramienia Sekcji ścisły kontakt z nauczycielami szkół średnich.

Sekcja Historii Chemii Polskiego Towarzystwa Chemicznego jako agenda tego Towarzystwa jest finansowana z jego funduszków pochodzących, jak wszystkich Towarzystw Naukowych w Polsce, ze składek członkowskich oraz dotacji Polskiej Akademii Nauk.

Powyżej przedstawione zostały te cele, którymi kierował się Zarząd Główny PTCh powołując Sekcję do istnienia, jak też te, które Sekcja sama sobie stawiała. Nie wszystkie z nich zostały wykonane. Do tych nie wykonanych należy opracowanie działalności polskich chemików w okresie okupacji. Jest to szczególnie godne ubolewania, ponieważ nie ma już wśród nas praktycznie osób, które brały w tym życiu konspiracyjnym naukowym czynny udział, a coraz mniej jest osób, które korzystały z organizowanych wówczas tajnych kompletów. Nie będąc w stanie zorganizować badań w zakresie historii chemii, Sekcja skierowała swe starania ku popularyzacji zagadnień historii chemii.

W zasadzie można stwierdzić, że w omawianym okresie Sekcja spełniła zadania, które zostały jej powierzone w czasie jej powstania.

Warszawa
październik 1989

Roman Mierzecki
(Warszawa)

Uzupełnienie:

W ostatnich latach uczestnicy Sekcji opracowują temat: Szkoły naukowe chemików polskich.

Inicjatywę wydania dzieł W. Hubickiego z historii chemii zrealizował w 1991 r. zespół byłych współpracowników tego badacza (W. Brzyska, M. Dąbkowska i Z. Hubicki).

Z wykładów wygłoszonych w trakcie III Szkoły Historii Chemii pięć zostało opublikowanych w nr. 9110 „Wiadomości Chemicznych” z 1991 r.

Dodatek**Druki zwarte i numery czasopism poświęcone historii chemii
opracowane w latach 1977–1991**

- „Człowiek i Światopogląd”, nr 9 (146), 1977, red. S. Zamecki.
- L. Chrzęściewski: *Jędrzej Śniadecki, życie i dzieło*, Kraków 1978.
- „Człowiek i Światopogląd”, nr 10 (159), 1978, red. S. Zamecki.
- Materiały I Sympozjum Ogólnopolskiego Historii Chemii 1979*, „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”, seria C nr 25, 1981, red. S. Zamecki.
- M. Bąk: *Powstanie i rozwój polskiej terminologii nauk ścisłych*, Ossolineum, Wrocław 1984.
- D. Sobczyńska: *Osobliwości chemii*, Poznań 1984.
- S. Zamecki: *Wkład Wojciecha Świątosławskiego do rozwoju chemii*, Ossolineum, Wrocław 1985.
- R. Mierzecki: *Historyczny rozwój pojęć chemicznych*, PWN, Warszawa I wyd. 1985, II wyd. 1987. Wersja angielska *The historical Development of Chemical Concepts*. PWN, Warszawa i Kunver, Dodrecht 1981.
- R. Sołoniewicz: *Rozwój podstawowych pojęć chemii*, WNT Warszawa 1986.
- A. Mierzecka: *Patrz w serce, Rzecz o braciach Śniadeckich*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1986.
- I. Z. Siemion: *Reakcje imienne Polaków*, PWN, Warszawa 1987.
- Jubileusz dwustulecia chemii w Uniwersytecie Jagiellońskim 1783–1983*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, nr 858. Prace chemiczne, zeszyt 31, red. B. Waligóra, Kraków 1988.
- Historyczny rozwój procesów technologicznych i wpływ metod badawczych na rozwój chemii*, Materiały II Szkoły Historii Chemii, red. R. Mierzecki, Ossolineum, Wrocław 1988.
- R. Mierzecki: *Rozwój polskiej terminologii chemicznej*, Ossolineum, Wrocław 1988.
- Z. Wojtaszek, H. Kuzyk, A. Morzyniec, J. Dubowy, K. Łopata: *Karol Olszewski*, PWN, Kraków 1990. (Universitatis Jagellonicae Acta Chemica, Fol. 33)
- J. Hurwic: *Twórcy nauki o promieniotwórczości*, PWN, Warszawa 1989.
- R. Bugaj: *Hermetyzm*, Ossolineum, Wrocław 1991.
- J. Hurwic, *Kazimierz Fajans (1887-1975)*, Ossolineum, Wrocław 1991.
- W. Hubicki, *Z dziejów chemii i alchemii*, WNT, Warszawa 1991.